

BOSHLANG'ICH SINIF "TABIIY FAN" DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KREATIV FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Rozmamatova Mexriniso Xudohnazar qizi

Ellikqal'a pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8174241>

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilariga Tabiiy fan darslari qay darajada tushunariligi hamda darslikning mukammalligi haqida yoritilgan.

Kalit so'z: "Tabiiy fan" darsligi, Science fanlari, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari

Boshlang'ich ta'lim professional ta'limning eng dastlabki tamal toshi bo'lib hisoblanadi. Bolalarga boshlang'ich ta'lim berish o'qituvchidan birmuncha mehnat, salohiyat talab etadi. Hozirda kichik maktab yoshidagi bolalarni o'qitishda yangidan yangi texnologiyalar sinovdan o'tyapdi. "Yangi avlod" darsliklari yaratildi va shu asosda xalqaro ta'lim dasturiga o'tildi. Ayrim fanlarga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritildi. Bularning hammasi bolalar sifatli ta'lim olishi uchun tadbiriq etildi. Hozir biz "Yangi avlod" darsliklari turkumiga kiruvchi "Tabiiy fan" darsligiga alohida to'xtalib o'tamiz.

Endilikda barcha umumta'lim maktablarida 1-6-sinflar uchun mo'ljallangan hamda bir nechta fan: kimyo, geografiya, biologiya va fizika fanlarining boshlang'ich tushunchalarini o'zida birlashtirgan Tabiiy fanlar darslari yo'lga qo'yiladi. Ta'lim tizimida shu vaqtga qadar Science fani xususiy maktablar hamda Prezident maktablarida o'qitib kelinayotgan edi. Endilikda barcha umumta'lim maktablarida bir nechta fan: Atrofimizdagi olam, Tabiatshunoslik, Geografiya, Biologiya hamda Fizika fanlarining boshlang'ich tushunchalarini o'zida birlashtirgan Tabiiy fanlar darsligi o'qitiladi. Umumiy o'rta ta'limning 1-6-sinflari uchun mo'ljallangan Science fani bir nechta fanlarni birlashtirgan va STEAM tizimi asosida ko'plab ijtimoiy, iqtisodiy fanlar bilan integratsiyani ta'minlagan. Ushbu darslikning quyidagi ustuvorliklari mavjud:

bilim va ko'nikmalarni spiralsimon usulda oddiydan murakkabga tomon rivojlantirib borish ko'zda tutilgani hisobiga o'quvchilarga olamning yaxlit, ajralmas, bir butunligini anglashga yordam beradi;

yaratilayotgan darslikka har bir bobning mavzusidan kelib chiqib, sodda kundalik turmushda uchraydigan qiziqarli mavzular, tajribalar kiritildi. Endi bolalar "O'quv loyihasi" deb nomlangan amaliy mashg'ulotda o'zlari kichik tajribalar o'tkazib ko'rishadi. Masalan, 1-sinflarga 1 o'quv yili uchun 1 ta amaliy topshiriq, gul ekish va uni parvarishlash vazifasi berilgan. O'quvchilar o'zlari ekan guldagi o'zgarishlarni yil davomida kuzatib, natijani daftarlariga qayd etib boradilar, ustozlari va sinfdoshlari bilan o'rtoqlashadilar;

an'anaviy yondashuvga asoslangan darsliklarda avval matn, keyin savollar berilgan bo'lsa, Science darsligida o'quvchining mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish maqsadida avval savollar berilib, keyin matn keltirilgan. Ma'lumotlarning aksariyat qismi esa matn emas, rasm yoki illyustratsiyalar ko'rinishida. Bu bolalarda har xil manbalarni tushuna olish, mavzuga ijodiy yondashish ko'nikmasini shakllantiradi;

darslik materiallarining audio va video variantlari ham mavjud bo'lib, ular ilk bor AR to'ldirilgan borliq tizimiga joylashtirildi. Agar smartfon darslik muqovasidagi QR kodga

tutilsa, bolalar o'zlari o'rganayotgan obektning harakatlanib turganini ko'rishlari, tovushini eshitishlari yoki o'sha obektning boshqa xususiyatlari bilan tanishishlari mumkin bo'ladi.[1]

Bu darslik o'quvchilarga dunyoni yaxlit holda anglashga imkon yaratadi. Bu fanda butun atrof-muhitga, yer-u koinotga tegishli ma'lumotlar bilimlar bir-biriga bog'liq tarzda tushuntirilib o'tilgan. Kitob mutlaq yangi texnologiyalar asosida rasmi, grafikli formatlarda yaratilgan. Har bir mavzudan keyin mustahkamlash uchun qiziqarli mashg'ulotlar berilgan. Misol tariqasida 2022-yilda nashrdan chiqqan 3-sinf "Tabiiy fan" darsligining 1-bobi "Tabiat" deb nomlansa, 2-bobi "Tirik organizmlar" deb nomlanib jamiki yashovchi orzaninlar haqida sodda, qisqa, lo'nda faktlar keltirilib o'tilgan. Quyida 3-sinf "Tabiiy fan" darsligining 2-bobiga tegishli mavzu keltirildi:

4-MAVZU: TIRIK ORGANIZMLARNING XILMAXILLIGI1. Tirik organizmlar yashashi uchun nimalar zarur?

2. Tirik organizmlar qanday guruhlariga bo'linadi? O'simliklar quyosh nuri ta'sirida oziq modda hosil qiladi. Quyosh o'simlik bilan, bo'ri quyosh bilan oziqlanadi. O'simlik va hayvonlar o'zaro oziq zanjiri orqali bog'lanadi. Nafas olish jarayonida tirik organizmlar havodan kislorod yutib, karbonat angidrid chiqaradi. Atrofimizdagi olam jonsiz va jonli tabiat (tirik organizmlar) ga ajratiladi. Tirik organizmlarga o'simlik va hayvonlar, jonsiz tabiatga suv, havo, quyosh, shamol, tog' kiradi. Ular o'zaro bir-biriga ta'sir ko'rsatadi. JONLI o'simlik va hayvonlar - TABIAT- JONSIZ suv, havo, Quyosh Tirik organizmlarning yashashi uchun suv, havo va oziq zarur. Kalit so'zlar: ochiq urug'li o'simlik, gulli o'simlik, umurtqali hayvon, umurtqasiz hayvon Tirik organizmlar tanasining asosiy qismini suv tashkil etadi. Suvga bo'lgan talabni qondirish uchun tirik organizmlar suv iste'mol qiladi. Ayrim organizmlar uchun suv yashash muhiti hisoblanadi.[2]

Biz yuqorida keltirib o'tgan mavzu orqali ham darslikning tuzilish strukturaviy ko'rib olishimiz mumkin. Dastlabki ko'nikmani o'quvchilarning o'zlari fikrlab olishsin deb birinchi o'rinda savol berigan, keyin asta-sekinlik bilan mavzuga kirishilgan. Dastlab ko'pchilik biladigan sodda ma'lumotlar, keyin o'quvchilar hali bilmagan, yangi ma'lumotlar berilib o'tilgan. Undan so'ng mavzu yanada tushunarli bo'lishi uchun tabiatni ikkiga ya'ni jonli va jonsiz tabiatga bo'lib tushuntirilgan. Bu strukturaviy yo'nalish bolalar ongida yaxshi saqlanadi. Undan so'z mavzuni umumlashtirish uchun kalit so'zlar keltirilgan, bu esa bir so'z orqali butun ma'lumotni takrorlab olishga va esda saqlab qolishga juda katta yordam beradi.: Tirik organizmlar xilmaxilligi" mavzusida umumiy qisqa ma'lumot berilgan bo'lsa, undan keyingi mavzularda har bir tur alohida tavsiflanadi. Hayvonlarning xilmaxilligi, hasharotlarning xilmaxilligi, o'simliklarning xilmaxilligi kabi. Bu orqali mualliflar o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish ko'zda tutganlar va bularning hammasi kelgusi avlodning yanada bilimli, yanada salohiyatli bo'lishiga zamin yaratadi.

References:

1. Kun.uz sayti
2. Z. B. Sangirova, K. T. Suyarov, Z. Y. Tillayeva, M. M. Avezov, M. X. Baymuratova, S. G'. Xasanova. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi nashrga tavsiya etgan. Yangi nashr. Toshkent – 2022